

ZIŅU IZLAIDUMS no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

2004. GADA ZIŅOJUMS: 10 GADI, SNIEDZOT ZIŅOJUMUS

Paplašinātajā Savienībā informācija par narkomānijas apkarošanu kļūst “aizvien spēcīgāka”, atzīst EMCDDA

(25.11.2004 LISABONA **EMBARGO 10H00 CET/BRISELES LAIKS**) Pašreiz pieejamā informācija par situāciju ar narkomānijas apkarošanu Eiropā kļūst “aizvien spēcīgāka”, atzīst **Eiropas narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (EMCDDA)**, šodien **Briselē** prezentējot **2004. gada ziņojumu par situāciju narkomānijas jomā Eiropas Savienībā un Norvēģijā**.

Paziņojums tiek sniegta laikā, kad ES aģentūra noslēdz pirmo 10 gadu ziņojumu periodu un piedāvā pirmo konsolidēto pārskatu par situāciju narkomānijas problēmu jomā Eiropā 26 valstīs no Atlantijas okeāna līdz Krievijas robežai. Pēdējo desmit gadu laikā **EMCDDA** ir strādājusi ar dalībvalstīm, attīstot datu apkopošanas instrumentus un rādītājus, lai nodrošinātu valstis ar “kopēju valodu”, kādā aprakstīt situāciju narkomānijas problēmu jomā. Tas ir arī veicinājis nacionālo narkomānijas uzraudzības centru nodibināšanu Eiropā, kuriem tagad ir būtiska loma datu savākšanā un interpretēšanā, kas nepieciešama pamatotas politikas veidošanā.

EMCDDA direktors Džordžs Estievenarts sacīja: “Pirmajiem 10 gadiem noslēdzoties mums ir daudz dzijāka un plašāka sapratne par Eiropas situāciju narkomānijas problēmu jomā un reakcija uz to. Ilgstoša datu vākšana šajā laikā ir ļāvusi mums ne tikai precīzi noteikt tendenču stabilizācijas vai svārstību visaptverošas pazīmes, bet arī ļāvusi ieskatīties īpašajās problēmās, kādas ir apakšgrupās, reģionos un apvidos. Tagad uzraudzība plašākā ģeogrāfiskā teritorijā ir sniegusi jaunus atklājumus un dinamiku, kas liek pārskatīt atsevišķus mūsu agrākos pieņēmumus par tendenču raksturu un virzību. Mūsu visaptverošie ieguldījumi uzraudzībā tagad dod dividendes, ļaujot mums ar pārliecību runāt par kopīgo un atšķirīgo narkomānijas problēmu attīstībā visā Savienībā.”

Šodienas ziņojumā uzsvērtie kopīgie novērojumi par situāciju narkomānijas problēmu jomā Eiropā rāda izvērstu stabilizēšanos heroīna lietošanā un injicēšanā. Tas ir skaidrojams ar to, ka palielinās citu vielu lietošana, tādu kā kanabiss un ekstazī, kā arī ar to, ka tagad daudzi jauni cilvēki Eiropā intensīvi vai regulāri izmanto dažādu vielu kombinācijas. Ir atzīmēta arī vispārēja tendence samazināties ar narkotiku lietošanu saistīto nāves gadījumu skaitam salīdzinājumā ar 2000. gadu, lai gan šī tendence var izrādīties pretēja dažās no **jaunajām ES dalībvalstīm**, ja uz to ātri netiks adekvāti reaģēts (sk. šodienas informatīvo biļetenu Nr. 8 – „Būtiskākie fakti” un Nr. 9 – „Īpašās tēmas”).

Tajā pašā laikā ir pamanāmas ievērojamas atšķirības citās jomās, piemēram, tādās kā infekcijas slimības. Ziņojumā atzīmēts, ka dažās no **jaunajām ES dalībvalstīm** HIV epidēmijas izplatība ir visstraujākā pasaulē, kamēr „vecajās” dalībvalstīs injicējošo narkotiku lietotāju skaits stabilizējas. Lielākajā daļā **Centrāleiropas un Austrumeiropas** HIV izplatība injicējošo narkotiku lietotāju vidū ir samērā zema, vidēji mazāk par 1% (piemēram, **Čehijas Republikā, Ungārijā, Slovēnijā un Slovākijā**), līdzīga tā ir novērojama kaimiņos esošajās **ES kandidātvalstīs – Rumānijā un Bulgārijā**. Lai gan pašreiz ir novērsta epidēmijas izplatīšanās šajās valstīs, potenciāli pieaugošais injicējošo narkotiku lietotāju skaits var novest pie tā, ka pieaugs inficēšanās gan ar HIV, gan hepatītu tuvākajā nākotnē, ja nebūs pietiekamu profilakses pasākumu, teikts ziņojumā.

EMCDDA norāda, ka palielinātās iespējas uzraudzīt tendences tagad izpaužas kā ātrāka un atbilstošāka politikas un pretpasākumu izstrāde. Pagājušā gada ziņojumā publicētie dati par HIV izplatību, piemēram, ir rosinājuši uz veselu virkni darbību valstīs, kurās HIV epidēmija bija vislielākā 2001.gadā.

Igaunija un **Latvija**, piemēram, ziņo par strauju, visu valsti aptverošu adatu un šļirču apmaiņas programmas izplatību. Tāpat tās ziņo par pēdējā laikā samazinošos saslimstību ar HIV injicējošo narkotiku lietotāju vidū, lai gan šie rādītāji joprojām ir ļoti augsti.

Labāka politikas tendenču uzraudzība ir devusi arī savu ieguldījumu, ka lielākajā daļā Eiropas valstu ir pieņemta nacionālā narkomānijas apkarošanas stratēģija (sk. turpinājumā "Valstu politika"). **Jaunajās ES dalībvalstīs**, kas to izdarīja pagājušajā gadā, piemēram, **Čehijā, Igaunijā, Latvijā** un **Lietuvā**, visās tiek pievērsta uzmanība ārstēšanas uzlabošanai un risku samazināšanai atbilstoši ES narkomānijas apkarošanas stratēģijai. Savukārt narkotiku apkarošanas pakalpojumi šajās valstīs kļūst aizvien pieejamāki, taču to kapacitāte un aptvērums joprojām ir pārāk ierobežoti.

"Šobrīd ES ir 456 miljoni iedzīvotāju, un viens no katriem 14 cilvēkiem pasaulē dzīvo kādā no 25 dalībvalstīm," teica **Marsels Reimens, EMCDDA priekšsēdētājs**. "EMCDDA sniegtā plaša informācija šodien palīdz mums labāk izprast, kādā apjomā narkomānijas problēmas skar šos Eiropas pilsoņus un sabiedrības, kurās viņi dzīvo. Tas dod mums arī iespēju izsvērt dalībvalstu izstrādātās politikas un rīcības plānus, reaģējot uz kompleksajām un daudzšķautņainajām problēmām, ko izvirza narkotiku lietošana."

2004. gada ziņojums tiek publicēts tieši vienu mēnesi pēc tam, kad **Eiropas Komisija** sniedza oficiālu novērtējumu par ES stratēģiju un rīcības plānu narkomānijas apkarošanā (2000 – 2004). **EMCDDA** šajā procesā bija vadošā loma, sniedzot tehniskus instrumentus politikas datu novērtēšanai un narkomānijas situācijas analīzei (sk. informatīvo bijetenu Nr. 6 – „Attēli”). Ir jāatzīmē arī tas, ka **Eiropas Parlamenta** Pilsoņu brīvību un tiesību, tieslietu un iekšlietu komiteja apspriedīs **2004. gada ziņojumā** sniegto informāciju vienlaicīgi ar **Eiropas Savienības Padomes** rekomendāciju „Eiropas stratēģija narkomānijas apkarošanā (2005 – 2012)”. Narkomānijas apkarošanas politika ES ir centrālais jautājums tagad, kad vadītāji nosprauž jaunus mērķus un uzdevumus laika periodam, sākot ar 2005.gadu.

BŪTISKĀKĀ INFORMĀCIJA NO ZIŅOJUMA: JAUNĀKAIS NARKOMĀNIJAS APKAROŠANAS POLITIKĀ UN LIKUMDOŠANAS AKTOS

Šajā ziņojumā ir uzsvērts, ka uz pierādījumiem balstītai informācijai par narkomāniju var būt liela nozīme lēmumu pieņemšanā. Turpinājumā dots pārskats par jaunāko, kas 2003. gadā izdarīts narkomānijas apkarošanas politikā un likumdošanas aktos:

ES paveiktais

- 2003. gada jūnijā Ministru Padome pieņēma Eiropas Komisijas ieteikumu "Ar narkomāniju saistīta veselības kaitējuma novēršana un mazināšana". Šis dokuments bija pirmais EK ieteikums sabiedrības veselības jomā saistībā ar narkomāniju. Daudzas dalībvalstis šajā dokumentā minētos atzinumus jau ir iekļāvušas savās nacionālajās narkomānijas apkarošanas stratēģijās (piemēram, ieviešot pasākumus riska samazināšanai).
- 2003. gada novembrī Eiropas Komisija pieņēma "Paziņojumu par koordinācijas pasākumiem un instrumentiem narkotiku jomā ES". Šis paziņojums pamatojas uz EMCDDA un Eiropas Komisijas veikto izpēti. (Paziņojumā koordinācija ir definēta kā „dažādu elementu integrēšana no veidiem, kā atsevišķas valstis reaģē uz narkomāniju” ar mērķi „saskaņot darbību” un „paaugstināt efektivitāti”). Ar šo paziņojumu tiek apstiprināts, ka koordinācijai ir būtiska nozīme, ja ES grib efektīvi reaģēt uz komplekso narkomānijas problēmu.
- 2003. gada novembrī Ministru Padome pieņēma lēmumu par kontrolpasākumiem un kriminālsankcijām attiecībā uz jaunajām sintētiskajām narkotikām 2C-I, 2C-T-2, 2C-T-7 un TMA-2. Tādējādi šīs narkotikas tiks pakļautas kontrolpasākumiem un kriminālsankcijām ES dalībvalstīs.

- 2003. gada novembrī Ministru Padome noslēdza politisku nolīgumu par pamatlēmumu narkotiku tirdzniecības jomā, kā arī pret kriminālajām un teroristu organizācijām, kas iegūst līdzekļus, pārdodot narkotikas. Tajā formulēta vispārpieņemta definīcija par narkotiku tirdzniecību un rekomendēti piespriežamie sodi par šo nodarījumu ES. (Šo pamatlēmumu Padome pieņēma 2004. gada 26. oktobrī). Saskaņā ar Eiropola novērtējumu (2002. gadā) ieņēmumi pasaulē no narkotiku tirdzniecības veido 2 – 5% no iekšzemes kopprodukta.

Valstu politika

- Divdesmit divas no 26 valstīm (25 ES dalībvalstis + Norvēģija) tagad ir pieņēmušas nacionālo narkomānijas apkarošanas stratēģiju. Dažādu valstu stratēģijas ir atšķirīgas, taču tām ir kopīgas iezīmes (tās koordinē nacionālās aģentūras; uzmanība pievērsta piegādei, uzraudzībai un novērtēšanai; pieņemta pieeja attiecībā uz līdzsvarotu piedāvājumu – pieprasījumu).
- Lielākajā daļā valstu stratēģija ir pieņemta uz 3 – 5 gadiem, taču dažas valstis ir izvēlējušās ilgāku laika periodu (8 – 10 gadus). Atsevišķas valstis izvirza mērķi izveidot “no narkotikām brīvu sabiedrību”, citas uzskata par prioritāti narkomānijas negatīvo seku samazināšanu, un ir arī tādas stratēģijas, kas ir abu minēto kombinācija. Nacionālās stratēģijas kopumā visvairāk koncentrējas uz nelegālām narkotikām, taču aizvien vairāk valstu tajās ietver arī tabaku un alkoholu.
- Pēdējos gados ir pastiprinājusies koordinēta ES pieeja narkomānijas apkarošanā (ES Narkomānijas apkarošanas stratēģija un rīcības plāns no 2000. gada līdz 2004. gadam). Turpmākā narkomānijas apkarošanas politiku virzība paplašinātajā ES un 25 dažādu narkomānijas apkarošanas stratēģiju darbība zem ES jumta būs izaicinājums Dānijai tās prezidentūras laikā 2004. gadā (ES Narkomānijas apkarošanas stratēģija 2005. – 2012. gadam) un Luksemburgai tās prezidentūras laikā 2005. gadā (ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plāns 2005. – 2008. gadam).

Jaunākais nacionālajā likumdošanā

- *Līdzekļu konfiskācija* : **Spānija, Francija, Īrija, Nīderlande un Apvienotā Karaliste** ziņo par jaunām tiesībām konfiscēt nelegālo narkotiku tirgotāju un kriminālo grupu līdzekļus. **Spānijā** pieņemtais jaunais likums paredz paātrināt to dokumentu pārsūtīšanu, kuri vajadzīgi, lai identificētu un dislocētu atsavinātās preces un ieguldītu tās ar narkotiku piedāvājumu un pieprasījumu saistītos projektos (profilakse, sociālā reintegrācija). Tas paplašina fondu saņēmēju loku, sākot ar NVO un valsts organizācijām līdz starptautiskām un pārvalstu struktūrām, un ārvalstu valdībām.
- *Narkotikas un transportlīdzekļu vadīšana*: jautājums par transportlīdzekļa vadīšanu narkotisko vielu iespaidā un kā rīkoties šādās situācijās joprojām paliek daudzu dalībvalstu rūpju lokā. **Francija, Itālija, Austrija** un **Somija** izdarīja grozījumus likumdošanas aktos, lai tie kļūtu skaidrāki un stingrāki šajā jomā, kā arī ieviesa prasību par transportlīdzekļa vadītāja asins un urīna pārbaudi.
- *Tiesību akti attiecībā uz kanabiss*: pagājušā gadā **Beļģija** un **Apvienotā Karaliste** izmainīja kanabiss klasifikāciju. **Beļģijā** tika klasificēti jauni nodarījumi – pieaugušajiem, kas pirmoreiz aizturēti par kanabiss uzglabāšanu personīgai lietošanai, ja nekas neliecina par sabiedriskās kārtības traucēšanu vai problemātisku lietošanu, var uzlikt tikai naudas sodu un/vai pieprasīt, lai šī persona pierēģistrētos policijā. Taču sabiedriskās kārtības traucēšanu vai darbību vainu pastipriņošos apstākļos, kā, piemēram, to lietošanu nepilngadīgo klātbūtnē, var sodīt ar ieslodzījumu. **Apvienotajā Karalistē** kanabiss un tā atvasinājumus saskaņā ar britu klasifikācijas sistēmu pārklasificēja no B un A kategorijas attiecīgi uz C kategoriju. Tādējādi maksimālais sods par kaņepju uzglabāšanu personīgai lietošanai ir divi gadi ieslodzījumā. Policijas darbinieku asociācijas vadlīnijās ir ieteikums, ka policija par kanabiss uzglabāšanu apcietina tikai noteiktos apstākļos, ieskaitot smēķēšanu publiskās vietās vai nepilngadīgo klātbūtnē.

Piezīmes:

Šim vispārējam informatīvam bijetenam ir vēl divi papildu bijeteni, kas veltīti statistikai un galvenajām tendencēm. Informatīvos bijetenus 20 valodās, kā arī **Gada ziņojumu, Statistikas bijetenu** un **Reitox tīkla valstu** ziņojumus sk. <http://annualreport.emcdda.eu.int>

Lai atvieglotu piekļuvi galvenajai mājas lapai, **EMCDDA** piedāvā alternatīvu mājas lapu <http://emcdda.kpnqwest.pt>, kas ļauj piekļūt ziņojumiem un informatīvajiem bijeteniem.